

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

> Retouradres Postbus 90801 2509 LV Den Haag

De Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 22
2513 AA S GRAVENHAGE

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
Anna van Hannoverstraat 4
T 070 333 44 44
F 070 333 40 33
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
2015-0000011805

Uw referentie
155656.02u

Datum 02 februari 2015
Betreft Kamervragen van de PvdA en SP fracties

Hierbij zend ik u de antwoorden op de aanvullende vragen van de leden van de fracties van PvdA en SP naar aanleiding van mijn brief van 17 november 2014¹ over de vermogensverdeling in Nederland.

Vragen en opmerkingen van de PvdA-fractie

Uit de brief van het kabinet concluderen de leden van de PvdA-fractie dat de lange termijnontwikkeling vanaf 1960 niet bekend is. Zij vragen of het kabinet het met de leden van de fractie van de PvdA eens is dat het derhalve onwenselijk is om suggestieve grafieken te plaatsen.

Het is niet correct dat er niets bekend is over de lange termijnontwikkeling van de vermogensverdeling. De studie van Wilterdink² geeft een beeld van de vermogensongelijkheid op de lange termijn. Wel kunnen er vragen gesteld worden bij de achterliggende data bij deze reeks, die is gebaseerd op de gegevens over de vermogensbelasting. Hierbij geldt, zoals Wilterdink zelf ook aangeeft, dat de onbetrouwbaarheid van deze cijfers sinds halverwege de jaren zestig is toegenomen en dat deze cijfers alleen gebruikt kunnen worden om een globaal beeld te geven. Dit algemene beeld is geenszins suggestief, gezien het brede gebruik van deze cijfers in academische kringen. Dit is ook aangegeven in de brief van het kabinet van 17 november 2014 naar aanleiding van vragen van de Eerste Kamer over de vermogensverdeling.

De leden van de fractie van de PvdA geven ook aan dat er meer te zeggen is over de internationale vergelijking, bijvoorbeeld door overzichten te geven met en zonder pensioenrechten (die dan wel netto gemaakt moeten worden, en niet bruto moet worden meegenomen, zoals Caminada nu doet). Zij verzoeken het kabinet om deze te construeren. Ook vragen zij of het kabinet de analyse deelt dat Nederland in termen van vermogensongelijkheid inclusief pensioenen op of iets boven het gemiddelde zal zitten, en exclusief pensioenen helemaal aan de top.

Zoals het kabinet in de brief van 16 september heeft aangegeven³, kent een internationale vergelijking van de vermogensverdeling de nodige

¹ Kamerstukken I 2014-2015, 33 752, V.

² N. Wilterdink (1984), Vermogensverhoudingen in Nederland. Ontwikkelingen sinds de negentiende eeuw. Amsterdam.

³ Kamerstukken I 2014-2015, 33752, R.

haken en ogen. De vermogensdefinitie zoals deze doorgaans internationaal wordt toegepast bevat niet het tweede pijlerpensioen. Dit neemt niet weg dat bij de beoordeling van de vermogensverdeling instituties van belang zijn, juist in de Nederlandse situatie waar de pensioenvermogens relatief groot zijn. Dit is de reden dat in de brief van het kabinet ook is ingegaan op de vermogensverdeling inclusief pensioenfondsen. Er zijn echter geen data beschikbaar over de vermogensverdeling in andere landen waarin het pensioenvermogen op een consistente manier is meegenomen. Daarnaast is een vergelijking van de vermogensongelijkheid tussen landen op dit moment niet goed mogelijk, omdat de beschikbare studies verschillende resultaten geven en er geen internationaal goed vergelijkbare dataset beschikbaar is. Er zijn dan ook geen harde uitspraken te doen over de vermogensongelijkheid in Nederland ten opzichte van andere landen.

Datum
02 februari 2015

Onze referentie
2015-0000011805

De lacunes in de huidige vermogensverdeling zitten naar mening van de leden van de PvdA-fractie vooral aan de top. Het probleem zit volgens hen in de (belasting-)gegevens waar het CBS mee moet werken en de beperkte mankracht van het CBS. Uit het oogpunt van transparantie en democratische controle dringen de leden van de PvdA-fractie aan op verbeteringen op dit terrein en vragen een reactie van de regering op dit verzoek.

Het kabinet heeft de stelling van de leden van de PvdA-fractie voorgelegd aan het CBS. De reactie van het CBS is in het onderstaande kader weergegeven. Het kabinet constateert dat de beschikbare vermogensstatistiek op dit moment op verschillende onderdelen wordt uitgebreid of verbeterd en ziet geen aanleiding tot verdergaande aanpassingen in de vermogensstatistiek.

Reactie CBS:

In de beschikbare reeksen van de vermogensstatistiek zijn zowel aan de onder- als bovenkant van de vermogensverdeling bepaalde posts beperkt opgenomen:

- Aan de bezittingenkant is tot 2012 alleen een deel van de kleine tegoeden opgenomen. Weliswaar wordt/werd steeds het contant geld (boven de fiscale vrijstelling van jaarlijks ongeveer 500 euro) regulier ingeteld maar konden tot 2012 de kleine 'bank- en spaartegoeden' en 'effecten' vanwege onvolledigheden in de onderliggende fiscale databronnen alleen deels worden opgenomen. Vanaf 2012 worden deze posts volledig waargenomen en dienovereenkomstig ook volledig ingeteld.
- Ook kleine schulden zijn alleen gedeeltelijk in de vermogensstatistiek opgenomen. Sinds kort beschikt het CBS over informatie van hypothecaire geldleningen, persoonlijke leningen en consumptief krediet. Deze nieuwe informatie zal vanaf 2016 deel uitmaken van de reguliere vermogensstatistiek.
- Het CBS kan sinds kort ook beschikken over informatie over studieschulden waardoor in 2016 ook op dit vlak een verbetering in de schuldenspecificatie van de vermogensstatistiek gerealiseerd zal worden.
- In de huidige vermogensstatistiek wordt het aantal directeuren en grootaandeelhouders (DGA's) onderschat en daarmee ook hun aanmerkelijk belang in vennootschappen. Daardoor is er misclassificatie in de hoogte van het vermogen dat door ondernemers in een onderneming is opgebouwd. Dit heeft een versluitende weerslag op (vooral) de bovenkant van de vermogensverdeling. Inmiddels zijn werkzaamheden opgestart voor de

ontwikkeling van een nieuwe, zogeheten, DGA-datasatelliet waarin DGA's en hun aanmerkelijk belang in vennootschappen correct en met teruglegging tot 2007 zijn vastgelegd. Aldus zal eind 2016 een op dit vlak verbeterde reeks vermogensstatistieken beschikbaar komen. Om deze verbeteringen mogelijk te maken heeft het CBS een financiële bijdrage gekregen van het Ministerie van Economische Zaken.

- Verder is het opgebouwde vermogen in spaar- en beleggingshypotheken niet bekend waardoor de netto hypotheekschulden volgens de huidige vermogensstatistiek worden overschat. Het CBS heeft nog geen toegang kunnen krijgen tot de noodzakelijke brongegevens om deze informatie beschikbaar te krijgen.

Tot slot nog een opmerking over privaat vermogen: Volgens de CBS-definitie is privaat vermogen overdraagbaar, overerfbaar en beschikbaar. Pensioenaanspraken maken derhalve geen deel uit van de vermogensstatistiek. Desalniettemin hebben individuele pensioenaanspraken wel degelijk een toegevoegde waarde voor vermogensstatistieken, zeker als Nederland wordt vergeleken met andere landen op het vlak van vermogensverdeling en vermogensongelijkheid. In Nederland berust een groot deel van de pensioenaanspraken immers op verplichte, collectieve premieheffingen (1^e pijler door premie volksverzekering voor belastingplichtigen, 2^e pijler door pensioenpremies voor werknemers). Voor vele Nederlanders is er derhalve geen noodzaak om individueel vermogen voor de oude dag op te bouwen. Dus in de vergelijking met andere landen waar deze premieverplichtingen niet of veel minder gelden, is het van belang het opgebouwde gesocialiseerde vermogen mee te nemen, anders kunnen er geen valide vergelijkingen worden gemaakt. Omdat er geen ruimte is in het reguliere CBS werkprogramma zijn de pensioenaanspraken tot op heden niet ingebouwd in de vermogensstatistiek.

Naast vermogensbestanddelen die door huishoudens zelf worden opgebouwd, kan het vermogensbegrip nog verder verbreed worden naar collectieve vormen van vermogen. Denk hierbij aan gemeenschappelijke voorzieningen zoals de sociale vangnetten (die de neiging tot sparen verminderen) en onderwijs.

Het CBS verwijst verder nog naar een recent artikel over het genuanceerd interpreteren van vermogenscijfers: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/inkomen-bestedingen/publicaties/artikelen/archief/2014/2014-vermogensongelijkheid-achtergrondinfo-met-voorbeelden-2014-art.htm>

De leden van de fractie van de PvdA wijzen tenslotte op de vergelijking van de belastingdruk op vermogen en vermogenswinst die in de 2014 editie van 'Taxation trends in the European Union' is gemaakt. Uit deze cijfers blijkt dat het aandeel van belasting op 'capital' in de totale belastingmix is gedaald sinds 2002.

De hoofdoorzaken van het afnemende aandeel van deze categorie in de totale belastingmix zijn de daling van de opbrengsten van respectievelijk de vennootschapsbelasting, de overdrachtsbelasting en de dividendbelasting. De economische crisis heeft met name bij deze zeer conjunctuurgevoelige belastingsoorten geleid tot een zeer forse daling in de ontvangsten in 2009. De crisis heeft direct een forse impact op de binnenlandse winsten van bedrijven gehad en daarmee op de inkomsten uit de vennootschapsbelasting. Dit heeft ook direct een impact gehad op de dividenduitkeringen en daarmee op de ontvangsten uit de

Datum
02 februari 2015

Onze referentie
2015-0000011805

dividendbelasting. De forse daling van de opbrengst van de overdrachtsbelasting na 2009 wordt verklaard door een forse daling van het aantal transacties op de huizenmarkt en de prijsdaling van woningen sinds de crisis en daarnaast door de verlaging van de overdrachtsbelasting voor woningen.

Datum
02 februari 2015

Vragen en opmerkingen van de SP-fractie

Onze referentie
2015-0000011805

De leden van de fractie van de SP verwijzen naar de brief van 16 september 2014 over de Nederlandse vermogensverdeling, waarin het kabinet aangeeft dat "het streven naar een evenwichtige inkomensverdeling" een van de drie pijlers uit het regeerakkoord is. Zij constateren dat het kabinet de huidige inkomensverdeling niet evenwichtig acht, aangezien er anders gestaan zou hebben het "handhaven van de evenwichtige inkomensverdeling". Zij vragen vervolgens wat het kabinet onder "evenwichtig" verstaat en of het correct is dat dit metaforisch verwijst naar een gewichtsbalans.

Het kabinet verstaat onder een "evenwichtige inkomensverdeling" dat op adequate wijze rekening wordt gehouden met de draagkracht van mensen. Deze pijler kan niet los worden gezien van de andere twee pijlers van het kabinet, namelijk het op orde brengen van de overheidsfinanciën en het bevorderen van economische groei. Enerzijds impliceert een evenwichtige inkomensverdeling dat de rekening voor het op orde brengen van de schatkist op rechtvaardige wijze wordt verdeeld. Anderzijds moeten mensen tegelijkertijd worden gestimuleerd om bij te dragen aan economische groei door hen de vruchten te laten plukken van hun inspanningen. Alle drie de pijlers zijn permanent de basis voor het beleid van dit kabinet, dus het onderscheid dat de leden van de fractie van de SP zien tussen het streven en het handhaven is volgens het kabinet non-existent.

De leden van de fractie van de SP vinden voorts de volgende passage uit de brief van 17 november opvallend: "Desalniettemin [de vergelijking en meting van vermogens] heeft het kabinet, zoals in de brief is aangegeven, veel aandacht voor vermogensongelijkheid en inkomensongelijkheid. Het streven naar evenwichtige inkomensverhoudingen is niet voor niets een van de drie pijlers uit het regeerakkoord." Zij vragen of de regering kan aangeven of zij de huidige vermogensverdeling evenwichtig acht, gegeven dat volgens alle gangbare maatstaven de vermogensverdeling nog schever is dan de inkomensverdeling. Ook vragen zij of indien de regering de huidige vermogensverdeling onevenwichtig acht, welke maatregelen en in het bijzonder belastingmaatregelen het kabinet dan gaat nemen om deze verdeling na belastingheffing minder scheef te doen zijn.

Zoals de leden van de fractie van de SP aangeven heeft het kabinet in de brief van 16 september geconstateerd dat de vermogensverdeling in Nederland beduidend schever is dan de inkomensverdeling. Dit zal bijna altijd het geval zijn, omdat vermogen wordt opgebouwd over de tijd heen, dat gegeven alleen is dus in de ogen van het kabinet geen afdoende argument om de vermogensverdeling als onevenwichtig te beoordelen. Daar komt bij dat een goede beoordeling van de feitelijke ongelijkheid in Nederland net als de internationale vergelijking de nodige

haken en ogen heeft. Dit maakt enige voorzichtigheid rond de beoordeling van de ongelijkheid gepast.

Wel wordt, in het kader van de stelselherziening de vermogenrendementsheffing bezien. Er wordt onderzocht of er een heffing mogelijk is die door belastingbetalers als rechtvaardiger wordt ervaren en die tegelijkertijd goed uitvoerbaar is.

Datum
02 februari 2015

Onze referentie
2015-0000011805

In verwijzing naar blz. 7 van de brief van 17 november, waarin het kabinet stelt dat "de vermogensongelijkheid sinds 1993 in grote lijnen niet is veranderd," vragen de leden van de SP-fractie of de regering de conclusie deelt dat de decielgroepenvermogensverdeling tussen 1993 en 2012 schever is geworden.

Het CBS heeft vorige maand nieuwe cijfers bekend gemaakt over de vermogensongelijkheid in 2013. Zonder de discussie aan te willen gaan over de definitie van "in grote lijnen" in relatie tot de veranderingen in vermogensongelijkheid tussen 1993 en 2012, blijkt uit de cijfers over 2013 heel duidelijk dat de vermogensongelijkheid is toegenomen (het aandeel van de top 10% hoogste vermogens steeg van 62% in 2012 naar 66% in 2013). Als dieper wordt gekeken naar deze cijfers dan blijkt dat dit vooral komt door de dalende huizenprijzen (voor mensen met een groot vermogen maakt het eigen huis een kleiner onderdeel van het totale vermogen uit. Zij hebben daardoor relatief minder last van de daling van de huizenprijzen). Zonder rekening te houden met het eigen woningbezit blijkt de vermogensverdeling de laatste jaren nog steeds relatief stabiel.

De leden van de fractie van de SP vragen of de regering erkent dat in het OESO-rapport van Harding uit 2013 de fiscale behandeling van onroerend goed in box-1 buiten beschouwing is gebleven. Voorts vragen zij of de regering erkent of belastingtariefvergelijkingen in dit rapport slechts zinvol zijn indien de feitelijke rendementen in alle landen worden verondersteld 4% te zijn. Zij vragen of daarom redelijkerwijs niet de conclusie getrokken kan worden dat de Nederlandse box-3 heffingen ten opzichte van overeenkomstige heffingen in andere OESO-landen als gemiddeld gekwalificeerd kunnen worden.

De studie van de OESO vergelijkt de statutaire tarieven van vier verschillende vormen van inkomen uit spaargeld. Deze vermogenscomponenten vallen allen onder de Nederlandse box-3 heffing. Het klopt dus dat onroerend goed in box-1 (de eigen woning) niet is meegenomen in deze studie. Op alle vier deze componenten liggen de Nederlandse tarieven boven het OESO-gemiddelde. Tegelijkertijd zijn bij deze studie enkele kanttekeningen te plaatsen, waaronder de kanttekening die de leden van de fractie van de SP hierbij plaatsen dat een zuivere vergelijking afhangt van het feitelijke rendement dat wordt behaald.

De leden van de fractie van de SP vragen ook of het klopt dat in het Eurostat rapport 'Taxation trends in the European Union' van 2014 de box-3 vermogensrendementsheffing onder de categorie 'capital tax on the income of households' valt. Deze leden vragen voorts of het klopt dat Nederland het enige land is waar de belastingopbrengst van deze

categorie per saldo negatief is. Voorts vragen de leden van de fractie van de SP of de regering erkent dat de conclusie dat een verhoging van de vermogensrendementsheffing niet voor de hand ligt niet uit de aangehaalde rapportages volgt.

Datum
02 februari 2015

Het klopt dat Nederland het enige EU-land is waar de belastingopbrengst van de categorie 'capital tax on the income of households' negatief is. Deze negatieve opbrengst wordt verklaard doordat deze categorie niet alleen de opbrengst van de box-3 vermogensrendementsheffing bevat, maar ook de budgettaire derving van de hypotheekrenteaftrek en van aftrekbare premies voor lijfrentes. In de stelselbrief is aangegeven dat 'capital' relatief laag wordt belast. Het gaat hier om de categorie 'capital', en niet om de subcategorie 'capital tax on the income of households' waarnaar de leden van de fractie van de SP refereren.

Onze referentie
2015-0000011805

Nederland staat wat betreft belastingopbrengst op 'capital' als percentage van het BBP op positie 19 van de 28 EU-landen, waardoor het kabinet in de Stelselbrief (kamerstukken I 2014-205, 32140 A) heeft geconcludeerd dat uit deze gegevens volgt dat 'capital' relatief laag wordt belast. Het kabinet heeft ook aangegeven dat deze categorie zeer breed is. Zo omvat 'capital' naast de vennootschapsbelasting, box-3 vermogensrendementsheffing, dividendbelasting en successierechten ook onder andere alle belastingen rondom de eigen woning, zoals de overdrachtsbelasting en onroerendzaakbelasting, de afgedragen inkomstenbelasting door IB-ondernemers, box-2, kansspelbelasting, motorrijtuigenbelasting en de omslagheffing waterschappen. Daardoor geeft het rapport geen aanleiding om te concluderen dat een onderdeel hiervan, de vermogensrendementsheffing, te laag is.

De leden van de fractie van de SP vragen de regering tevens mee te nemen dat veel economen menen dat vermogensbelasting markteconomisch een relatief gering verstorende belasting is.

Het kabinet neemt de inzichten over de mate van verstoring van belastingen mee bij de hervorming van het belastingstelsel. Uit de OESO Tax Policy Study komen sommige (maar niet alle) belastingen op vermogen en op inkomsten uit vermogen naar voren als relatief weinig verstorend. Wel moet juist bij een belasting op vermogen rekening worden gehouden met uitwijking als mogelijke verstoring. Dat betekende vroeger een vermogensvlucht, maar tegenwoordig zijn de mogelijkheden van een stiekem spaarpotje over de grens steeds schaarser voor de kleine en middelgrote spaarder. Waar de kans op vlucht van vermogen afneemt, neemt het risico van vlucht van vermogenden echter toe. Ook deze belastingsoort is daarmee niet zonder risico op verstoringen.

De leden van de fractie van de SP vragen tenslotte nogmaals om commentaar op de door deze leden geconstateerde onevenredigheid met betrekking tot indirecte belastingen over inkomen en vermogen. Hierover heeft de heer Reuten tijdens de algemene financiële beschouwingen in de Eerste Kamer op 18 november jongstleden ook gedebatteerd met de Staatssecretaris van Financiën. De Staatssecretaris heeft toen aangegeven dat het inderdaad klopt dat over niet uitgegeven inkomen inderdaad geen btw hoeft te worden betaald tot het moment dat het

inkomen alsnog wordt uitgegeven. Het kabinet ziet daar geen onevenwichtigheid in.

De Minister van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

Datum
02 februari 2015

Onze referentie
2015-0000011805

L.F. Asscher